

Návrat k Shakespeareovi. David Prachař rolí Krále Leara pokračuje v hamletovské linii, kterou s režisérem Janem Nebeským započali už v půli devadesátých let

Král Lear v Národním je divadelní událostí roku

► DIVADELNÍ RECENZE

Vladimír Hulec | Praha

Na scéně je závodní bázén, na skokanskou věž vchází stařec v bílém fro-tě županu s dlouhými šedými vlasy a vyzývá své dcery, aby předstoupily. Je to Lear (David Prachař) a rozhodl se rozdělit jim své království. Zpoza stěny přicházejí závodnice, svlékají se do plavek a stoupají do bloků. Jsou to Learovy dcery Goneril (Eva Salzmannová), Regan (Petra Špalková) a naposled Cordelie (Kateřina Winterová).

Tak začíná nejnovější produkce činohry pražského Národního divadla Král Lear v režii jednoho z nejosobitějších českých režisérů současnosti Jana Nebeského. Snad už by se ani nemělo říkat, že je to Shakespeareův Lear, neboť inscenace je daleko spíše autorskou Nebeského variací na motivy z Leara či razantní interpretací vybraných témat. Doba se vymkla z kloubů a šílí, tak by se dalo hlavní téma Ne-

beského inscenace nejpřesněji charakterizovat. Onen bázén je totiž možná součástí skutečného blázince, jehož jsou postavy hry pacienti. Všichni jsou blázni a všichni jsme pacienti. Není kladných postav v této apokalyptické době, kdy se civilizace hroutí a nová doba nepřichází.

Cordelie je klaun či blázen, který svého otce Leara po celou dobu doprovází a ochraňuje. Mění kostým, mění vzhled i chování, jednou je citlivou duší, jež choulí otce do náruče, jindy je drsná rockerka brojící proti všem a všemu. Mluví, zpívá, pláče. Je hlavní postavou inscenace, a přesto nepatrná a malá. Doba i události se ženou přes ni i nás a žádné tragédii nelze zabránit. Postavy intrikují, bloudí po jevišti, uzavírají se do svých autistických světů. Nepomáhá sprcha po koupeli, nezahřeje je oheň.

V druhé části představení se celá scéna mění. Ocitáme se na vernisáži postmoderního umění a Lear s Cordelií jsou jedněmi z exponátů. Nikdo si

jich nevšímá. Všichni jsou zahleděni do sebe, míjejí se, nevšímají si okolí, promlouvají monology, mlčí. Na konci možná i umírají. Anebo to byl možná jen odraz nás samých chodících na vernisáže, sedících v hledišti a bez pochopení, bez opravdového

William Shakespeare: Král Lear

Národní divadlo Praha

Režie: Jan Nebeský

Hrají: David Prachař, David Steigerwald, Kateřina Winterová, Petra Špalková

Premiéra: 10. listopadu

Hodnocení: 90 %

citu zírajících na svět. Umíráme, aniž bychom žili.

Nebeského Lear je velké jevištní dílo, jaké zatím v Národním divadle snad nebylo. Není pro každého, a kdo oče-

kává od divadla převyprávění příběhu, bude zaskočen, možná i pobouřen. Vyžaduje plné soustředění a vnímání obsahu a témat především skrze obraz, hudbu a fyzické jednání. Je třeba vnímat každé slovo, každý obraz a situaci řadit do mnoha kontextů a významů. Objevují se v něm odkazy na výtvarné umění, řadu hudebních stylů od popu po vážnou hudbu a rap, citáty z řady autorů i politických zpráv a textů. Nelze je plně pochopit při jediném zhlédnutí. Postavy si vyměňují role, střídají repliky, situace se často odehrávají v pozměněném sledu, většina Shakespeareova textu vypadla. Herci se plně oddali jevištnímu obrazu, a i když mají zatím trochu obtíže s pojetím svých postav, na konci se všichni propojí v působivý herecký chorál zvěstující z jeviště apokalypsu tohoto světa s intenzitou hodnou vrcholných děl světové kultury.

Autor je redaktorem Divadelních novin

F 15, c. 1007, 15. 11. 2011, 2. 22-23

Premiéra v Národním

David Prachař hraje osmdesátníka. Stal se Králem Learem

David Prachař se dnes večer poprvé představí v Národním divadle jako Shakespearův Král Lear. „Lear je autoritativní otec. Je to nesmlouvavý, sobecký člověk, egocentrický. Ale je stejný jako mnozí z nás,“ říká Prachař o postavě této alžbětinské divadelní klasiky, kterou na pražské scéně zrežiroval Jan Nebeský. O překlad se postaral Milan Lukeš. „Svět Krále Leara zahrnuje protiklad a alternativu rozumu. Mnozí v Králi Learovi jednají, nebo se domnívají, že jednají, rozumně. Kupodivu se takovým rozumným jednáním dříve či později nejen dostanou do zlé situace, ale také se vystaví do špatného světla – ačkoli rozum je neopustí,“ říká překladatel o hře. Vedle Prachaře diváci uvidí Kateřinu Winterovou v roli nejmladší dcery Cordelie, roli Edmunda ztvární Saša Rašilov. (zud)

David Prachař, Kateřina Winterová
Foto: Bohdan Holomíček

HF bus 10. 11. 2011, 8. 1/8

Král Lear v odvážném pojetí režiséra Jana Nebeského

Praha – Daleko od klasického zpracování bude inscenace Shakespearova Krále Leara v Národním divadle, kterou tam zítra uvede v premiéře režisér Jan Nebeský. V hlavní roli se představí David Prachař, který ji neplánuje předvést jako osmdesátiletého starce. „Je jasné, že osmdesátiletý herec to hrát nemůže. Určitě se nebudu olepovat vousy a rozcuchanými vlasy. Půjde o jiný přístup k problematice jako takové,“ uvedl Prachař, podle něhož se ona problematika hry prostě jmenuje král Lear – otec tří dcer, politik, autorita a nesmlouvavě sobecká osobnost. „Pře-

devším je to člověk, není to mimozemšťan,“ podotkl.

Odvážného pojetí režiséra Nebeského se nebojí. „Naopak. Práce na inscenaci musí herce těšit a to právě s Honzou vždycky je. Mám pocit, že se nic neláme přes koleno, že nic není nepřírozené a všechno vychází z určité domluvy. Ze společného jazyka, který jsme si za těch třicet let, co spolu děláme, vlastně vybudovali a udržujeme ho,“ řekl herec.

V dalších úlohách se představí Milan Stehlík (Hrabě z Kentu), Alois Švehlík (Hrabě z Glostru), hostující David Švehlík (Edgar), Saša Rašilov (Edmund) či Petra Špalková

SPOLUHRÁČI. David Švehlík a Saša Rašilov. Foto: ND/Bohdan Holomíček

(Regan). „Do divadla jsem se vrátila po mateřské dovolené a hned taková idylická pohádka o vztahu rodičů a dětí,“ pronesla Špalková.

„Když jsem byl k inscenaci vyzván, byla to pro mě pocta i výzva. Po přemítání, jak hru uchopit, jsem došel k závěru, že Lear je hlavně příležitostí k přemýšlení o vlastním stáří,“ doplnil Nebeský. Tragédie krále, který nedokáže rozpoznat opravdovou lásku, jej tak přiměla k rekapitulaci své minulosti a třiceti let divadelní práce. Autorem hudby je Aleš Březina, podle kterého bude v Králi Learovi více hudby, než bývá v činohře obvyklé. (gk)

159 S.M. 11

Premiéra Shakespearova dramatu

Král Lear na scéně!

Adéla Lávičková
adela.lavickova@economia.cz

Shakespearův Hamlet se popisuje jako tragédie nerozhodnosti, Othellovi se říká, že je tragédií žárlivosti. U méně slavné hry Král Lear, kterou uvede premiérově ve čtvrtek 10. listopadu Národní divadlo, takto zjednodušující popis chybí. „Tuto inscena-

ci uvedlo divadlo naposledy v roce 1993 s Josefem Vinklářem v hlavní roli,“ sdělil tiskový mluvčí činohry Tomáš Staněk. Tragédii o pýše, pošetilé otcovské lásce a rozkladu rodiny tentokrát zpracoval režisér Jan Nebeský, který se do Národního divadla vrací po nekonformním pohledu na Moliérova Dona Juana. Hlavní roli ztvární David Prachař, v dalších rolích se představí Kateřina Winterová či Saša

Rašilov. Král Lear vyšel v roce 1608 a autor se v něm napojil na kronikářské pověsti o vladařích staré Británie. „Je mnoho krásných her a pak nemnoho her se stejným účinkem, jaký má přírodní úkaz. Král Lear je jednou z nich,“ uvedl umělecký šéf činohry Michal Dočekal. Vstupenky na představení od 19 hodin, které zůstane v repertoáru Národního divadla do 23. února 2012, stojí od 110 do 370 korun.

HN příloha Praha 1. 11. 2011

Autorství: **Barbora Šupová, Jan Gruber**

Noš Proktor 19.1.2012

NEBESKÝ VS. SHAKESPEARE – 1:0

Pro Jana Nebeského není experimentování s klasickými charaktery dramatické literatury ničím novým a se svým dvorním hercem Davidem Prachařem dává vzniknout pestrým projektům. Jejich zatím poslední společnou inscenací je *Král Lear* v Národním divadle v Praze.

Nebeský Shakespearovu tragédii vypitval do morku a odstředil z ní syrová existenciální témata. Král, který směřuje ke konci své vlády i života, ostentativně a s nadějí na uznání rozděljuje království mezi své tři dcery. Nedokáže ovšem rozpoznat skromnou lásku nejmladší dcery Cordelie (Kateřina Winterová) a nechává se ukonejšit velkými slovy chtivě Regan (Petra Špalková) a Goneril (Eva Salzmanová). Lear se následně potácí v chaosu a marně hledá vytoužený řád. Avšak pošetilá očekávání, zaslepená pýcha a lítostivé zklamání dovádějí starce k odevzdanosti a šílenství.

V CHAOSU SE ZTRÁCÍ LEAR

Tématem tohoto *Krále Leara* není tragédie jen jednoho lidského osudu, nýbrž celé společnosti, možná přímo české kotliny. Bez úvodu do situace se inscenace otevírá scénou plaveckého bazénu. Dcery jsou připraveny k závodu a Lear na nejvyšším skokanském můstku hází rukavičku. Dravé a vznětlivé projevy sester doprovází na promítacím plátně vodotrysk svastik, následně srpů a kladiv. Co ale v tomto alegorickém politickém boji nabídně třetí sestra, se bohužel nedozvíme. Stejně tak není jasné, jak souvisí odnikud se beroucí obraz transportu s plamenem v pozadí se zbytkem inscenace.

Přehršel symbolů a metafor, koláž motivů a témat naprosto zbavená lineárnosti vyprávění inscenaci utápí – především na úkor Prachařova Leara, který by zasloužil více pozornosti a prostoru, neboť on je spojujícím článkem celku. Fyzická proměna zlomeného starce, který se plouží po jevišti a skřehotá, vytváří obraz senilního až odporného chudáčka, jenž naivně důvěřuje a zároveň nerozumí zmatku kolem

sebe. Prachařův rozmáchlý, stylizovaný a lehce ironický projev karikuje postavu samotného Leara. Právě tato herecká poloha mu velmi dobře sedí. Prudké a nepřírozené sestrojení charakteru, silně zdůrazněný fyzický aspekt a zhudebnění hlasu zřetelně vytváří danou postavu i odstup a prostor pro herecký komentář.

... A TAKÉ VŠICHNI OSTATNÍ

Součástí hudební stránky není jen pestrobarevné využití intonace a projevu u Prachaře, ale také árie jednotlivých postav. Hudba Aleše Březiny staví do kontrastu výpovědi Shakespearových postav. Monology Goneril a Regan se přelévají z operních sól do drsných rapových útoků. Cordelie je jednou rockovou hvězdou, podruhé folkovým kvítkem. Žánrová škála opět nekoresponduje s linií příběhu či dějinnou paralelou, ale vytváří chaos, v němž se kromě Leara zmítají i ostatní postavy. Krize osobnosti, společnosti i formy vrcholí poslední scénou, kde se střihem

všechny postavy setkávají na postmoderní vernisáži. Na místě exponátů visí také Lear s Cordélií, zavěšení na kšandách jako vycpaná havěť – bez zájmu či pozornosti ostatních. Šílený Edmund ne nepodobný Jokerovi z Batmana připravuje poslední apokalypsu ve formě otráveného nápoje za zpěvu šansonu Regan a katastrofa opravdu přichází – všichni včetně Edmunda umírají. Rozčerení tradičních adaptací dramatických velikánů formou využití klasického textu jen jako materiálu, bez historizace a adorace k autorovi, je úspěšným krokem směrem k současnému aktuálnímu divadlu. Přemíra interpretací bohužel vytváří nejasnou skrumáž nádechů, po kterých s napětím očekáváme, pokud ne přímo vysvětlení, tak alespoň jasně položenou otázku. Tu však Nebeský není s to zřetelně zformulovat. ■■■

William Shakespeare: Král Lear
premiéra 10. listopadu 2011
Národní divadlo

ASANACE

Divadlo Na zábradlí uvede v lednu jednu z posledních předprezidentských her Václava Havla – *Asanací*, v níž skupina architektů připravuje demolici středověkého malebného městečka v podhradí, na jehož místě má být vystavěno panelové sídliště pro dva tisíce obyvatel.

Divadlo Na zábradlí, Anenské náměstí 5, Praha 1
13., 14. a 20. 1. v 19.00 h

JÁ JSEM TVŮJ ZAJÍC

Autobiografická sonda času Petra Nikla byla inspirována nafukovacími hračkami autorovy maminky Libuše Niklové. On sám svůj autorský počín popisuje jako „hudebně-scénický obraz o čase a ozvěnách paměti. Hra bude hodně nafukovací a vzdušná,“ říká Nikl, kterého na scéně doplní Miroslav Černý a Ondřej Eremiáš.

Divadlo Archa, Na Poříčí 26, Praha 1
16. a 17. 1. ve 20.00 h

Lear v Národním

KRÁL LEAR A PŘÍŠERNÉ DĚTI

I v Národním divadle letos (loni) vznikly dvě inscenace světové extratřídy. Opera se v červnu v rámci Pražského quadriennale vydala do Psychiatrické léčebny Bohnice, kde v bývalé vyvařovně připravila režisérka Alice Nellis chladně magickou inscenaci opery Phila Glasse *Les enfants terribles* (*Příšerné děti*), inspirované stejnojmenným

románem Jeana Cocteaua. Filmařské vidění režisérky se ideálně propojilo se syrovou strohostí prostoru, hudebním citem dirigenta Petra Kofroně a vytříbenými pěveckými i hereckými výkony všech protagonistů. A v listopadu měl ve zlaté kapličce premiéru „nahý“ *Lear* režiséra Jana Nebeského. Razantně v něm vstoupil do samotné struktury

nejen Shakespearova textu, ale i děje, a vytvořil výsostně soudobé postmoderní dílo, jež v podstatě odvrhuje příběh a ve velkolepých obrazech přináší na jeviště téma šílenství a apokalypsy současné civilizace. Zrovnoprávňuje fyzické herectví, hudbu, zvuk a výtvarné působení způsobem, jaký v českých divadelních poměrech snad nemá obdoby.

FOTO BOHDAN HOLOMÍČEK / ND

DAVID PRACHAŘ
jako Král Lear

TŘI DIVADELNÍ UDÁLOSTI PODLE VLADIMÍRA HULCE

POSLEDNÍ CHVÍLE KOMEDIE

Zážitkem je jakákoliv návštěva Divadla Komedie. Praha má poprvé od šedesátých let minulého století divadlo světové úrovně. V červnu příštího roku - z důvodů nenalezení dostatečných financí pro ambiciózní „evropský“ program uměleckých šéfů Dušana D. Pařízka

a Davida Jařaba - končí. Z loňských inscenací si nejvíc cením *Posledních chvil lidstva*.

PROGRESÍVNÍ MEETFACORY

Nedaleko pražského smíchovského nádraží nenápadně vznikla nejprogresivnější scéna českého undergroundového - či raději perfor-

mančního - divadla: MeetFactory. Své nádherně šílené a šíleně ulité projekty zde v uplynulém roce vytvořili například Miroslav Bambušek (*Silni*), Jan Nebeský s Michalem Pěchoučkem (*SY*), Vosto5 (*Pérák*) a naposledy Katharina Schmitt s Ivanou Uhlířovou monodrama Elfriede Jelinekové *On není jako on*.

29.12.2011

Národní království Nebeské(ho)

Nejvýznamnější český režisér Jan Nebeský inscenoval v Národním divadle Shakespearova *Krále Leara*. Zsvěcení tuší, ale i tak budou překvapeni. Ostatní čeká přímo šok.

Nářez, jaký nová inscenace Národního divadla předvádí, je v našem prostředí málokdy k vidění, a to po pravdě řečeno i v leckterých dalších inscenacích režiséra Jan Nebeského: ten se poslední dobou soustřeďuje na práci ve spíše experimentálních prostorech: ve smíchovské Meetfactory inscenoval bizarní lidovějskou pohádku *Sy a v NoD*, horním patře pražského klubu Roxy, moderní operu o Matce Tereze *Lamento* nebo svéráznou variaci na příběh o Donu Quijotovi *NoD*

člověka ve světě. Když vstupoval do Národního divadla, věděl, že musí přitvrdit: možná i proto, že jeho poslední počiny právě na první scéně – tedy Molièrův *Don Juan* s Miroslavem Donutilem či Schillerovy *Úklady a láska*, které se hrály na jevišti Stavovského divadla – svou (jen občasnou) podivností nakonec žádnou velkou díru do světa neudělaly. Neznamená to však, že by Nebeský neuměl pracovat s velkým jevištěm nebo v prostorách historických divadelních budov. Právě *Král*

Král se rozhoduje, které z dcer předá svou zemi. A zbytek je boj o moc. Hned úvodní sekvence je pohled pro bohy: za zvuků živě hrané hudby Aleše Březiny stojí Lear u obřího bazénu jako skokan do vody: na nižší stupínky vystupují jednotlivé dcery a prezentují svou lásku k otci. Bazénová stylizace je později opuštěna, nicméně bojovníci o moc se setkávají prostřednictvím kapitánských můstků.

Když kapela přitvrdí, i král si s ní rád zazpívá. Blues, country nebo rokenrol. Do toho Blázen (Kateřina Winterová) a šaškovitý Edmund. V bizarních kostýmech a na pečlivě ujeté scéně (jejímž spoluautorem je sám režisér Nebeský, autorkou kostýmů a druhou spoluautorkou scény je Jana Preková) se odehrává volný řetěz asociací a provokačních scén, v nichž mají místo jak Learovy dcery (Eva Salzmánová, Petra Špalková, Kateřina Winterová), tak hrabě z Glostru (Alois Švehlík) nebo jeho syn Edgar (David Švehlík). Vše vrcholí na vernisáži výstavy neodekadentního umění s několika mazanicemi či papežem s křížem, na níž je jako jeden z exponátů také oběšený Lear. Boj o moc, kde nikdo nešetřil nikoho, vyústil v uměleckou instalaci. Znamená to, že politika je jen hrou? Nebo že v dnešní době už není možné brát nic vážně? Nebo jen Nebeský ilustruje tezi anglisty Martina Hilského, citovanou v programu, že „Lear je hra o ničem“?

Nebeského inscenace, na níž se dobře dívá, protože je výtvarně nádherná, která se dobře poslouchá, protože má promyšlenou a inteligentní hudební dramaturgii, a která je zábavná, protože je vtipně zkomponovaná, však není jen samoučelnou provokací (na čemž by nebylo nic špatného, protože právě provokaci naše první scéna – jakož i naše konzervativní divadelní prostřední jako celek – potřebuje jako sůl). Představuje divadlo oproštěné od konvencí a vymykající se běžné divácké i režisérské fantazii. A herce Národního divadla v čele s Davidem Prachařem, jenž se nebojí ani svléknout, ctí, že beze zbytku slouží Nebeského záměru.

Vojtěch Varyš ■

William Shakespeare: *Král Lear*.
Režie Jan Nebeský. Národní divadlo – činohra.
Premiéra 10. listopadu 2011.

ZESTÁRNOUT
NA SCÉNĚ.
David Prachař
jako Lear, ve vý-
řezu režisér
Jan Nebeský.

Quijote. Quijota hraje – stejně jako Fausta v *Neúplném snu* na téže scéně – Nebeského dvorní herec David Prachař, který právě teď jako Lear řádí i v nynější inscenaci v historické budově Národního divadla.

Právě menší scény zaměřené na alternativní publikum snesou ledacos a výstředky Nebeského uvažování jsou v nich uměřenější: když režisér ví, že pracuje s vnímavějším publikem, dovolí si poklidnější, výsostně intelektuální přístup, jímž – za použití originálního humoru a nečekané obrazivosti – komentuje bytí

Lear, zásadní událost letošního roku, je toho důkazem.

Že se tentokrát Nebeský s nikým nemazlí, ukazuje i prosté formální strukturování představení: první půlka trvá téměř hodinu a tři čtvrtě, aby se po přestávce diváci vrátili na pouhých deset minut. Celá první půle, napůl estrádní provokace, tak slouží jako příprava na finále, které tomu všemu dává smysl.

Úvodní zápletka *Krále Leara* (tentokrát v překladu Milana Lukeše) je dobře známá třeba i z pohádky *Sůl nad zlato*.

Od obrazu božího k artefaktům

V úvodní scéně Shakespearova Krále Leara, nově nastudovaného činohrou Národního divadla, vystupuje David Prachař v titulní roli na skokanský můstek, který se vypíná vysoko nad bazénem rozprostírajícím se takřka po celém jevišti Zlaté kapličky. V paruce z dlouhých šedých vlasů a s neméně mohutným stříbrným plnovousem vypadá v bílém koupacím plášti tak trochu jako Bůh-otec neuměle ztvárněný na nějaké barvotiskové devocionálii.

Když ovšem plášť svlékne a pod ním má jen slušivé černé plavečky, připomíná spíše samolibého playboye z plezíru maskovaného za starce. Pak se ptá tří svých dcer – rovněž půvabně obepnutých černými plavkami –, jak moc ho milují, a dělí své království mezi dvě lichometnější: Goneril (Eva Salzmannová) a Regan (Petra Špalková). Na bílém horizontu za ním přitom vytryskne barevný gejzír všelikých symbolů, emblémů a ideogramů bohatství a moci. Neschází mezi nimi ani hákový kříž či srp a kladivo...

jenž se servilním úsměvem servíruje své jedy, je oblečen a nalíčen jako bankovní lupič Joker z Batmana. Režisér – jak je u něho ostatně obvyklé – zahlcuje diváky scénickými obrazy a metaforami do té míry, že pokud divák dobře nezná Shakespearův příběh, stěží se v něm orientuje. Z dramatu se stává performance, dramatické napětí je nahrazeno napětím interpretačním, povstávajícím z asociativního čtení předváděných obrazů. Některé z nich jsou působivé samy o sobě – jako třeba obraz

SMYSL SCÉNIKÉHO TRAKTÁTU

Záplava scénických obrazů nabízí škálu různocnění. Už jsem například slyšel, že Nebeského Lear je studií o lidském bláznovství. Nepochybně jej lze takto vykládat: vždyť „rozumné“ konání je v inscenaci odhaleno jako šílenství, zatímco lidští jsou jen ti, kdo se zblázní – jako Hrabě z Glostru (Alois Švehlík), nebo si počínají nerozumně – jako nejmladší Learova dcera Cordelie. Ostatně Kateřina Wintrová ztělesňuje jak ji, tak blázna věrně doprovázejícího Leara.

Král Lear Davida Prachaře prochází v Nebeského inscenaci četnými proměnami, zatímco Edmund Saši Rašilova je stále vražedným monstrem z černé grotesky – a to nejen ve scéně, kdy se střetá se svým bratrem Edgarem (David Švehlík)
Foto Bohdan Holomíček

ZÁPLAVA HUDBY A OBRAZŮ

Inszenace režiséra **Jana Nebeského** je spektakl atakující zrak a sluch. Ze známých monologických „árií“ (použit byl překlad Milana Lukeše) se díky takřka stále znějící hudbě Aleše Březiny stávají árie skutečné, zpívané – herci je dobře zvládají a činohra se v těch chvílích mění v operu. Nejvýznamnější roli ovšem v inscenaci hraje složka výtvarná. Nebeský na ní spolupracoval se scénografkou Janou Prekovou, jež navrhla i kostýmy. Odkazují k současnosti a někdy svou výraznou stylizací signalizují ironický nadhled nad vším tím „divadlem pro anděly“. Největší padouch Edmund (Saša Rašilov),

pověstné bouře, v níž Lear bloudí a klesá až na dno své existence. Hlasy herců jsou při této scéně technicky převáděny do oscilujících světelných křivek a ty zvětšeny jsou promítány na černý horizont. U některých obrazů se ale nezbytně ptáme, co znamenají. Například když na pozadí většiny scén vidíme muže, který z příkopu, v němž stojí, vyhazuje vidlemi jakési staré šatstvo. Anebo když se začnou herci svlékat, nazí se sprchují a odcházejí k onomu příkopu. Je to obraz pověstných osvětimských sprch a hromadného hrobu? A proč Lear přichází o hřívu a vous, pohybuje se jen v roušce a připomíná středověké plastiky a obrazy Ecce homo?

Nicméně závěrečný obraz, do něhož je rámován závěr celého tohoto scénického traktátu, nabízí i jiný výklad. Místo válečného pole se ocitáme na vernisáži současného výtvarného umění. Všichni, kteří se rvou o Learovo království, se pohybují ve smokinzích a večerních toaletách. A mezi abstraktními obrazy a dalšími exponáty visí vedle sebe na řemenech – umučená těla Leara a Cordelie. Z imago Dei, „obrazu božího“, za něhož byl člověk kdysi považován, se stal ve světě, kterému „racionálně“ vládnou zpupní politici a bankovní lupiči, jen obdobný „artefakt“ jako z Duchampova pisoáru.

■ Bronislav Pražan, publicista

VYTIPOVÁNO

DVĚ TVÁŘE URBANOVÉ

Pěvkyně Eva Urbanová se netají rockovými začátky, naopak vře se k nim hlásí. Proto nepřekvapí, že její nové dvoudiskové album vydané v Supraphonu nese název **Eva Urbanová: Dvě tváře** a obsahuje i hudbu lehčích žánrů. V jejím podání jde o kvalitní a náročné výkony, a to nejen na prvním CD, pro něž vybrala árie z Pucciniho, Mascagniho či Verdiho oper a z děl českých autorů – Dvořáka, Smetany a Janáčka. S menším potěšením lze naslouchat muzikálovým i popovým nahrávkám z živých vystoupení Evy Urbanové, ať jde o Albinoniho Adagio, o krásné zpívání ve stopách italských či španělských lidových písní, ale také o slavné Power Of Love. Na své si přijdou i ti, kteří těžko přezívají populár bez Karla Gotta, neboť album obsahuje i tři dueta se „slavíkem“...

■ Agáta Pilátová

KOMPLIMENTY PRO KAURISMÄKIHO

Nakladatelství Casablanca ve spolupráci s Asociací českých filmových klubů vydalo monografii finského režiséra **Akiho Kaurismäkiho** nazvanou **Světla v soumraku**. Editorkou svazku je **Kamila Boháčková**, jež shromáždila studie tuzemské (někdy již dříve publikované) i zahraniční, nechybějí ani rozhovory, které sama vedla. Kniha se bohužel vyznačuje častým rysem podobných publikací, a sice až nekritickým obdivem ke zvolené osobnosti. Přitom Kaurismäkiho naprosto přesně charakterizoval jeho americký kolega Jim Jarmusch: „Považuji ho za amatéra, což beru jako ten největší kompliment.“ Tato slova z úvodu publikace se měla chápat jako svého druhu motto, jako úhel nazírání.

■ Jan Jaroš

BUĎME BLAŽENÍ!

Do rukou se mi dostalo CD vydavatelství Radioservis **Budme blažení**. Jak už název napovídá, jedná se o výběr poezie ze tří dosud vydaných sbírek **Františka Novotného**. S hudebním doprovodem Jiřího Tichoty výběr připravil a verše interpretuje herec **Luděk Munzar**. Básníkův přítel svým přednesem potvrzuje to, co napsal v předmluvě k jedné z Novotného sbírek spisovatel Arnošt Lustig: „V jeho verších je krása, smysl, to, co trvá. Kdyby byl František právník a ne básník, psal by o zákonech člověka. Budme blažení z poezie, která v nás zůstává a přichází v pravý čas...“ V době, kdy poezie téměř skomírá na okraji zájmu zbytku čtenářů, je vydání takového alba zcela jistě mimořádným počinem.

■ Jana Švecová

Radmila Hrdinová

Desáté inscenaci Krále Leara na jevišti pražského Národního divadla by slušel titul Hra na Leara a před jménem dramatikovým mělo stát jméno režiséra Nebeského. Inscenace s výrazně seškrtným textem se vejde do dvou hodin. Groteskní puzzle záměrně rezignuje na děj, dramatické situace i vztahy postav. Kdo hru zná, nechť si příběh poskládá sám.

Lear Davida Prachaře nosí svůj věk i samolibost v podobě naddimenzovaného vlasu a vousu (groteskní odkaz na „staré“ Leary od Šimanovského po Vydrů?), jehož se postupně zbavuje, jak jeho pošetilost nabývá na rozumu. Vstupní soutěž o královskou přízeň se odehraje u bazénu jako plavecký závod, jemuž vládne Lear ze skokanského můstku.

Nebeského podobenství o cestě k smrti a poznání má široce prostupné postmoderní hranice, do nichž se vejde prakticky vše, fašismus, komunismus, holocaust, křesťanství, buddhismus a spousta dalších věcí, ovšem v podobě klipů bez hlubších souvislostí. Formálně má jeho inscenace nejbližší ke kabaretu, kde se

Foto Bohdan Holomíček

David Prachař jako Lear a Kateřina Winterová jako Blázen/Cordelie v nové inscenaci Krále Leara.

herci zmocňují svých postav se zcizující nadsázkou za pomoci zpívaných textů a stylizovaného tanečního pohybu.

Složité z mozaiky výstupů smysluplný celek se ale podaří jen divákům znalým textu a naladěným na režisérovu vlnu. A kromě zřejmě kýžené provo-

kativnosti je tu i plno planého balastu a nudy.

Poslední dějství se odehraje po pauze během čtvrt hodiny na vernisáži výstavy, kde Lear s Bláznem visí na zdi jako exkluzivní exponáty („A blázník mi pověsil...“) a kde se vše, vraždy, smrt, podlost i šílenství, mění v „zá-

bavný“ happening, jemuž aplauduje znučená mondénní společnost. Inscenace končí Kentovou otázkou: „Je to konec světa?“.

Z postmoderního chaosu občas blýskne vzácné sdělení o samotě pýchy a pošetilosti rozumu. A to především díky herecké oddanosti, s jakou se v groteskním tvaru pohybují Prachařův Lear a Blázen/Cordelie Kateřiny Winterové. Jejich souznění se však odehrává daleko více v rovině mimoslovního spojení než skrze Shakespearův text.

Sám sebe režisér obsadil do role diváka, který nadšeným aplauduje svému dílu na stvrzujícími výkřiky „Jo! Jo! Jo!“ anonymně povzbuzoval z parteru rozpačité diváky. Děkovat se ale se svými herci nešel. Že by nová móda v Národním divadle?

William Shakespeare: Král Lear

Překlad Milan Lukeš, režie Jan Nebeský, scéna Jan Nebeský a Jana Preková, kostýmy Jana Preková, dramaturgie Iva Klestilová. Premiéra 10. listopadu 2011 v Národním divadle v Praze.

Král Lear v Národním je zahleděný do sebe

Režisér Jan Nebeský Shakespearovu hru **rozcupoval na kousky**. Odvážný režijní přístup ji však úplně pozřel, zbylo jen prázdné

Král Lear v Národním divadle je příjemně provokativní a nekompromisní. Režisér Jan Nebeský zcela rezignoval na příběh a vytvořil obrazovou koláž na téma stárnutí, ztráta moci, pozice v životě a nakonec i důstojnosti. Výsledek však moc nefunguje.

Co všechno divák vydrží

Groteskní stylizace, zpívané monology, nepřetržitý proud narážek, odkazů, obrazů... Podobná režijní rozmáchlost a odvaha se v našem lehce zatuhlém divadelním rybníčku cení, Král Lear je ovšem příliš zahleděný do sebe a s motivy někdy nakládá svévolně a na úkor srozumitelnosti. Sdělení se ztrácí, inscenace působí spíš jako samolibá, afektovaná hříčka, která zkouší, co všechno divák vydrží. A upřímně řečeno, předplatitel Národního divadla tohle vydrží jen velmi těžko. Nebeského inscenace by proto daleko lépe pasovala na Novou scénu.

Dějová linie nebo jasně vystavené vztahy mezi postavami chybějí,

Bratři David Švehlík jako Edgar a Saša Rašilov jako jeho proradný, zhyralý mladší bratr Edmund.

Foto: Bohdan Holomíček

režisér za sebe staví více či méně hutné obrazy, z nichž některé jsou geniální, jiné rozpačité a pár povrchných. Po jevišti defilují postavy v nacistických uniformách a ošuntělí chodci se sbalenými kufry, na projekčním plátně vzadu na pódiu létají svastiky či symboly re-

prezentující síly jing a jang nebo mír. Inscenace často nahodí udičku, ale pak diváka nechává tápat.

Výborná je úvodní scéna na plouvání, ve které se Learovy dcery vypovídají ze svého vztahu k otci, a podobně působivá je i závěrečná „dvacetiminutovka“ odehrávající

se na vernisáži, přičemž mezi exponáty patří i Lear s dcerou Cordelií. Zdařilé jsou zpívané sekvence, které v sobě mají odzbrojující nadsádku, a vynikající jsou i herecké výkony. David Prachař jako Lear s Kateřinou Winterovou v roli Cordelie a zároveň blázna jsou velmi silnou dvojicí a působivě vystihují tragédii svých osudů. Saša Rašilov je jako podlézavý Edmund (stylizovaný jako Joker z Batmana – postava dvou tváří) úžasně živelný.

Král Lear – mohlo to být výborné představení, kdyby tam bylo více Shakespeara a méně Nebeského.

Zuzana Drtilová
redaktorka
MF DNES

Král Lear

William Shakespeare
Národní divadlo, Praha, režie Jan Nebeský, hrají David Prachař, Kateřina Winterová a další, délka 135 minut.

Recenze: divadlo 50 %

Král Lear jako divadelní eseje

Národní divadlo uvádí nekonvenční adaptaci Shakespeara, v níž se mísí moderní opera s rapem.

Marie Reslová
autori@economia.cz

Národní divadlo má novou inscenaci Krále Leara. Režie Jana Nebeského je výjimečná formou i precizním výkladem. Mluví jazykem vizuálně provokativních a do značné míry také hermetických obrazů. Sebevážnosti se brání nadsázkou. Oč méně se zabývá dějem, o to víc obsahem a smyslem Shakespeareovy hry.

Úvodní scéna dělení království mezi Learovy tři dcery se odehrává v prostoru určeném objektivům kamer a fotoaparátů, který může být miliardářským sídlem nebo obří jachtou. Při pohledu na Leara (David Prachař) brázdícího okázalými tempy bazén, se nám klidně může vybatvit některý z vládců to-

KRÁL V PLAVKÁCH V Nebeského inscenaci ztvárňuje Krále Leara David Prachař. FOTO: ND - BOHDAN HOLOMÍČEK

hoto světa, pěstujících svou veřejnou image před zraky novinářů.

Součástí Learovy sebeprezentace je i ono slavné vyznání lásky z úst dcer, které má před „lidem“ potvrdit jeho velikost a dcerám zajistit dědičský podíl. K inscenované podívané patří také ochotný skok obou žen do bazénu, kam jim Lear povýšeně z kapitánského můstku hází z talíře kusy dortu symbolizující části království jako psům žrádlo.

Přímochařejší Goneril (Eva Salzmannová) se do vody nemotorně svalí, ale co by člověk pro majetek a moc neudělal. Druhá dcera Reagan (Petra Špalková) si při ponižujícím ceremoniálu zachovává jistou noblesu a rafinovanost, ale podstata je táž. Manželé obou ambiciózních dam, kteří je snaživě do bazénu doprovodí, jsou bezvýznamní statisté. Což hraje roli později, když se obě „dámky“ sexuálně ucházejí o zloducha Edmunda (Saša Rašilov).

Cordélie (Kateřina Winterová) odmítá v této „mediální“ hře účinn-

kovat. Kazí otcův plán a sklízí jeho vztek. V roli šaška pak doprovází Leara na trpké cestě za poznáním nicoty světa. Král, který nedokázal rozeznat skutečnou lásku, je konfrontován nejen se zlobou svých dcer, ale i s šilenstvím moci, s obrazy holokaustu, které se představením mihnou možná až příliš doslovně.

Jako v každé pohádce je i v Nebeského Learovi přítomno dobro a zlo. Ztělesňuje je – opět se zábavnou nadsázkou – synové hraběte z Glostru (Alois Švehlík). Levoboček Edmund vypadá jako kníže zločinu Joker z Batmana. Intriky hněte na servírovacím stolek a podává je stejně vlezle, jako protagonisté kuchařských show recepty na své speciality. Manželský syn Edgar (David Švehlík) je poctivý trouba, folkový srdač.

Skvělou hudbu a „brechtovské“ songy do této inscenace napsal Aleš Březina. Lear se prezentuje jako zestárlý rocker, který přišel oslavu a vydal se na cestu zmoudření. Jeho nestydatě obnažené starší

dcery zpívají v žánru moderní opery i zlostného rapu. Cordélii sluší výsměšné „lidové“ popěvky.

V druhé polovině inscenace se ocitneme na vernisáži a v žánru lehkého swingu a šansonu. Mezi obrazy visí Lear s Cordélií jako exponáty. Kolem se s šampaňským v ruce motají ostatní postavy. Čumí, předvádějí se a nevidí. Situace ze závěru Krále Leara se odehrávají jako bizarní performerské akce. Takhle, voveursky, vnímá současná společnost lidské tragédie?

Přitažlivost zla, které si na rozdíl od tichého dobra umí zjednat pozornost, inscenaci rámuje. Edmondovým kuchařským entré začíná, koketním šansonem Zločin, krásný zločin končí.

Publikum, které přichází do Národního s představou konvenční shakespeareovské inscenace, může mít s Nebeského Learem velký problém. Možná by mělo dostat do rukou synopsi, jako když jde na operu. A pak by už mělo stačit málo: dívat se na tuhle divadelní eseje se zvědavostí, otevřeně a bez předsudků.

William Shakespeare

Král Lear
(Režie Jan Nebesky)

Národní divadlo, Praha. Premiéra 10. 11.

Divadlo nemá vychovávat, ale svádět

Král Lear inscenovaný Janem Nebeským v Národním divadle otevřel otázku, zda **zlatá kaplička** unese moderní režijní výklad, který s textem zachází svobodně. Ve vzrušených diskusích diváků už zazněly pozoruhodné názory: Národní divadlo má prý hrát klasiku tak, jak byla napsána, a neurážet národní citění.

JANA MACHALICKÁ

LN Co takovým výrokům říkáte? A má z toho vedení činohry něco vyvodit?

Karel Král: Že by anglický Lear mohl urazit české národní citění, je bláznivá představa. Chtít hrát klasiku, jak byla napsána, zní normálněji. Jenže maximálně řeknete všechna slova. V inscenaci se projeví, ať chcete, nebo ne, současnost. Lepší tedy je dělat divadlo, které současnost bere do hry. Zkraje 90. let bučela část publika po *Králi Learovi* v berlínském Volksbühne. A druhá část tleskala. Frank Castorff ve své divoké inscenaci o vládě starců utnul hru po prvním projevu násilí, po vypíchnutí očí Glosterovi, a pak přidal projev Helmuta Kohla. Vzniklo aktuální politické divadlo. Mám Shakespeara rád. A neměl jsem pocit, že mu je ublíženo. Víc mu ubližují textem věrně, avšak mdlé inscenace. Jenže to, co je mdlé, uklidňuje.

Michal Dočekal: Vágní, ale o to více autoritativní nárok inscenovat dílo „tak, jak jej autor napsal“, považují za nemístný. Nic takového neexistuje, žádný definitivně daný výklad a smysl díla neexistuje, dokonce ani tehdy ne, podal-li jej sám autor. Číst texty her, pokoušet se porozumět světu – to je úkol, který nikdy nekončí. A proto má smysl staré hry stále znovu inscenovat

VLADIMÍR HULEC
redaktor
Divadelních novin

KAREL KRÁL
šéfredaktor
Světa a divadla

VLADIMÍR MIKULKA
divadelní
kritik

MICHAL DOČEKAL
šéf činohry
Národního divadla

Mají se diváci dělit na mladé a staré?
Tíhne většinový divák k banalitě a bezobsažné líbivosti?
Má mít Národní divadlo absolutní inscenační svobodu?

vě. Věc Makropulos, Racek, Co se stalo, když Nora opustila manžela – to jsou inscenace, o které je v zahraničí zájem. Jsem přesvědčen, že se k nim přiřadí i náš Král Lear. To je přece příspěvek k národnímu sebevědomí, nebo ne?

Vladimír Hulec: Národ a národní citění – jakkoli se cítím Čechem – je přežitek 19. a 20. století. My ale žijeme už ve 21. století a jsme součástí – ať chceme, nebo ne – globalizujícího se nebo možná už globalizovaného světa. V něm mají a budou mít národní jazyky a státy stále smysl. Spíš ale asi jako komunity se společnými zkušenostmi, sdíleným prostorem a zájmy. Umělci jsou ale od toho, aby svět refletovali, viděli, jaký je, a transformovali jej do řeči symbolů, soudobých rytmů a výtvarných, jazykových, pohybových a dalších kódů. Přesně to dělá Nebeský v Learovi. Proto mu asi rozumí spíše mladí lidé.

Národní divadlo je konzervativní i odvážné. To je sice schizofrenní stav, ale odpovídá mu i různost publika.

Karel Král

”

LN Stejný problém řeší Vinohradské divadlo. Zatímco v Národním se v posledních letech daří uvádět inscenace, které mají moderní parametry, na Vinohradech pokus o změnu kurzu spíš ztroskotal. Kde se stała chyba?

Vladimír Mikulka: Kolosy typu Vinohradského divadla nelze měnit opatrnými kro-

ani tehdy ne, podal-li jej sám autor. Císt texty her, pokoušet se porozumět světu – to je úkol, který nikdy nekončí. A proto má smysl staré hry stále znovu inscenovat, přes jejich texty čteme sami sebe. Hrát hru, jak ji autor napsal, je asi stejný nárok jako chtít po malíři, aby maloval hezky „podle skutečnosti“.

Vladimír Mikulka: Otázka co má (a co nemá) hrát Národní divadlo je diskusním hitem už od 19. století. Vzhledem k tomu, že žijeme ve 21., a nikoli v 19. století, zdálo by se mi rozumné, aby se Národní divadlo chovalo jako normální velký divadelní dům a jako takové se pokoušelo o „modernu“, a to i za cenu sporu s konzervativnější částí publika. Celou věc navíc trochu komplikuje fakt, který vášniví bojovníci proti „starému divadlu“ rádi přehlížejí: neplatí jednoduchá rovnice „moderní = kvalitní“ a „nemoderní = nekvalitní“. Sice se to občas hůř rozeznává, ale i velmi moderní divadlo může být velmi průměrné, ba i blbé.

Vladimír Hulec: Byl jsem na premiéře a zažil profesora gymnázia, který si šel o přestávce do kanceláře ND stěžovat, hrozil, že napíše na ministerstvo kultury, co si to v Národním divadle dovolují. Pak přikázal svým studentům, aby odešli. Pro vedení činohry je to jistě obtížná situace, ale má-li Národní divadlo být stánkem současného divadla, a ne divadelním skanzem, musí takové situace ustát. Není jiné cesty. Nezvládne-li to dnes, bude se stejnými situacemi konfrontované a bude je muset řešit v budoucnosti.

Na premiéře si jeden profesor gymnázia šel stěžovat a hrozil, že napíše na ministerstvo kultury, co si to v Národním divadle dovolují. Pak přikázal svým

žákům, aby odešli.

Vladimír Hulec

”

LN A nebylo by správné uvést, že jde o inscenaci na motivy Krále Leara a podle překladu Milana Lukeše, kterého tam mimochodem je sotva třetina?

Vladimír Hulec: Mělo. Stačilo by třeba Šilenství krále Leara, nebo přidat aspoň podtitul *Doba se vymkla z kloubů a lidé šílí*. Přijímání a chápání ze strany diváků by to velmi pomohlo.

Michal Dočekal: Je správné s diváky komunikovat a informovat je, že jde o „netra-

Diskuse nekončí. Činohra ND přichystala na 18. ledna po představení Krále Leara debatu s diváky a dalšími zájemci.

FOTO ND

diční uchopení klasiky“, jak svoji práci pojmenoval režisér. Osobně sice nesouhlasím s termínem „netradiční“, protože tradice ND se skládá právě z děl, která byla ve své době vnímána polemicky, či dokonce odmítána jako *Naši furianti*, *Maryša* či *Vojcek*. A rovněž bych nebyl pro označení „na motivy“, protože podstatné motivy hry jsou v inscenaci realizovány a některé – jako scéna Bouře – kongeniálně. Stát na strážní odkazu básníka je lákavé, ale lehko se můžete ocitnout na vartě školometství...

Karel Král: Určitě by mělo být uvedeno, že je to úprava s vložkami jiných textů. Neuvádět co a odkud citují, je v českých divadlech populární zlovyk.

LN Proč podle vás větší část diváků není schopná přijmout abstrakci a režijní přečtení, které rezignuje na příběh? Máme diváky vychovávat?

Vladimír Hulec: Za to může čtyřicet let, kdy jsme byli odtrženi od přirozeného vývoje euroamerické civilizace, ke které patříme, a tedy i od vývoje umění s ní spjatého. Umělci a intelektuálové se napojí rychle, obyčejní diváci jsou konzervativnější. Nejde o to je vychovávat, ale předkládat jim estetiku světa, ve kterém se stejně pohybují. Vždyť Lear, to je jen jiná strana téže mince, na jejímž rubu je třeba Michael Jackson, Madonna, Prince nebo Rihanna. Za 40 let už s tímto Learem většinový divák problémy mít nebude, tak jako by s ním dnes neměl problém kdekoli na západ od nás.

Michal Dočekal: Vychovávat diváky určitě nechceme a ani to divadlo dělat nemá. Tato společnost je ale uzavřená a neochotná k diskusi, která by nebyla hádkou. Pokud by některá z inscenací činohry ND přispěla k větší otevřenosti, považoval bych to za úspěch. K Learovi – nedomnívám se, že lze tuto inscenaci přirovnávat k abstrak-

nímu malířství, představení na příběh nerezignuje, i když se víc než na vyprávění obecně známého děje soustředí na hledání a zpřítomnění jeho smyslu. Nebeský pracuje s řadou intertextuálních citací – od *Knihy Job* až po Osvětím, přes Learovo utrpení a šilenství se dostává až k utrpení a šilenství lidstva ve 20. století a k údělu člověka. Oslepený Gloucester cituje T. S. Eliota a závěrečný obraz se odehrává na vernisáži – Cordelie v koncentračnickém mundúru a Lear oděný do bederní roušky jako Kristus – jsou jedněmi z exponátů. Herci – návštěvníci této výstavy – mají paruky a la Andy Warhol. Neptá se tu Nebeský, zda je dnes o údělu a utrpení člověka možné vypovídat uměním? Nebo sugeruje, že se všechno – od Svatého otce až po rajskou polévku – stane „materiálem“ pro různé Damieny Hirsty? Jako divák tu mám prostor pro „čtení“ viděného a jeho interpretaci. A Nebeský s námi nemluví jako s hlupáky a o nicotnostech.

Karel Král: Zvláštností inscenace je, že režisér vynechává nebo maskuje uzlové body příběhu. Obávám se, že divák, který hru nezná, není na základě inscenace schopný její příběh převyprávět. Zajímalo by mě, co – a jestli vůbec něco – vypráví. Michal Dočekal zmiňuje intertextuální citace. Já bych to nazval hustou sítí atrakcí; na začátku pluje Lear v bazénu, na konci je vystaven v galerii, Edgar vypadá jako Joker z Batmana, Cordelie jako vězeň z koncentráku, všechny postavy jsou otráveny nějakým perníkem. Atd. Ty atrakce jsou zábavné, ale při představení mi nic neskládaly, nechávaly mě, jak se říká, chladným.

Jana Machalická: Já jsem zase na rozpácích z výčtu citací, motivů, konotací inspirovaných, které tu Michal předložil. Není mým úkolem rozšířovat je. Buď na mě estetika inscenace zapůsobí a nabídne výpověď, ně-

čím mě zasáhne a je úplně jedno, čím se před tím režisér probíral. U Felliniho mně nikdo nemusel vysvětlovat, odkud co vzal, abych pochopila smysl. A už vůbec si nemyslím, že by na západ od našich hranic všichni chápali moderní umění, konzervativců je tam též pozeňnané.

Vladimír Mikulka: Divadlo by nemělo diváky vychovávat, ale svádět. A pokud dokáže účinně svádět prostřednictvím inscenací diváky komplikovanějších, je to záslužné. Je jasné, že se to hezky napíše, ale hůře provádí, zvlášť v případě divadla, které musí oslovovat široké spektrum diváků. Nemá ale smysl si dělat iluze: tzv. většinový divák bude vždy tíhnout k tradičnímu přístupu, líbivosti a banalitě. Otázkou je, zda se má tomuto tlaku přizpůsobit divadlo, které je dotované.

LN Mladé publikum ale „divoké“ divadlo chce. Nechce vousaté inscenace v dobových kostýmech a říká to. Proč by se v 21. století mělo hrát divadlo sto let staré? A jak s tím souvisí národní citění?

Karel Král: S vousatostí to není tak jednoduché. Například ve většině dnešních inscenací klasických her nosí postavy současné oděv. Je to větší klišé než renesanční kostýmy.

Vladimír Mikulka: Zdá se mi zavádějící vycházet z apriorního dělení na mladé a staré. Mimochodem režisérovi Krále Leara Janu Nebeskému táhne na šedesát. Velké skupině diváků se „vousaté inscenace“ líbí a naplňují jejich představu o divadle. Je to jejich svaté právo a zdá se mi povýšené se jim kvůli tomu posmívat. Nemyslím si ale, že je nutné jim vycházet vstříc.

Michal Dočekal: Hráli jsme v Římě, Budapešti, Tel Avivu, Soulu, Sarajevu, Varšavě, budeme hrát v Bogotě, Neapoli, Mosk-

Vladimír Mikulka: Kolosy typu Vinohradského divadla nelze měnit opatrnými kroky. Pokud by se město rozhodlo, že na Vinohradech nechce mít konzervativní měšťanské divadlo, ale moderní scénu, muselo by jmenovat nové vedení s pravomocemi, které by umožnilo vybudovat nové divadlo s novými diváky. Problematiku Národního také vidím odlišně, nejde o to, že by se tu dělalo „sto let staré divadlo“. Potíž je v tom, že zdejší pokusy o moderní divadlo, samy o sobě chvályhodné, nebyvají přesvědčivé. Je to situace, která se opakuje s frustrující vytrvalostí: do Národního přijde kvalitní režisér, pracuje s dobrými herci – a výsledkem je nevýrazná šed. Do značné míry to platí i pro *Krále Leara*; ten je navzdory veškeré extravaganci podstatně méně působivý než inscenace, které Jan Nebeský v uplynulých sezonách nastudoval jinde.

Michal Dočekal: S tím, že se výkony režisérů v Národním od Pitínského přes Wilsona až k Nebeskému dají nazvat nevýraznou šedí, zásadně nesouhlasím. To je stejný typ paušalizace jako v případě „inscenování her, jak je napsal autor“. Kde a jestli vůbec se „stala chyba“, si netroufám soudit, natož dávat návod. Ale trvalý tlak zřizovatele na míru a výši „soběstačnosti“ tlačí divadla od kvality k popularitě. Divadla jsou ale subvencována proto, aby produkovala neobvyčejné a ne mainstream. U nás jsou ale tragicky podfinancována, stačí se podívat jen do Polska a je to pohled zahanbující.

Vladimír Hulec: Vinohrady jsou scéna s jinou historií a kontextem. Je ale vnímána – a proč to za každou cenu měnit – jako bašta měšťanského divadla. Cestu, kterou před časem zvolila zvaním si režisérů, jako je Morávek, Dočekal, Havelka, je správná. Že něco vyšlo a něco ne, patří už k riziku tvorby. I další krok – hostování mladých režisérů jako právě Dan Špinar – je správný. Chyba byla v jediném. Když už divadlo mělo inscenaci, jako byl *Vojcek*, který získal Radoka, neustálé vedení odliv či stížností diváků. Magistrát měl divadlo podřet i za cenu nižších zisků, vstupné se mohlo snížit a šéfové neměli ustoupit. Naopak, měli si na tom postavit image a přitáhnout nové diváky.

Karel Král: Národní divadlo je konzervativní i odvážné. To je sice schizofrenní stav, ale odpovídá mu i různost publika. Na Vinohradech léta vládne konzervativní bulvár. A stejní jsou i diváci. Kdo zkusí – jako Stropnický – něco jiného, narází. Chcete-li změnit vinohradské divadlo, změňte jeho publikum. A souhlasím i s Michalem: ty nejvíce dotované scény, s Národním v čele, by měly uvádět světové režiséry... a důsledně se vyhýbat prostřednosti.

Nebeského šifra ve zlaté kapličce

Obrazy, vize, volné asociace, komentáře, takový je Nebeského **Král Lear**. Jan Nebeský si na velkém jevišti a v Národním divadle trouflí zásadně destruovat příběh a přijít s čirou abstrakcí.

JANA MACHALICKÁ

Nebeského *Král Lear* nespádl z nebe, režisér léta podobně experimentuje na téma velkých postav světové dramatiky. S Davidem Prachařem se takto pokusil již o *Hamleta*, *Fausta* i *Dona Quijota*. Styl nové inscenace tentokrát určuje i sugestivní výtvarné pojetí a hudba, kterou složil Aleš Březina.

Na jevišti zlaté kapličky se Nebeského běsnění musí jevit jako provokace, ale občas se bohužel vynořuje pocit, že tu jde hlavně o ni, o silácké dloubání do diváka. Na první premiéře však bylo publikum dosti vstřícné. Až se inscenace bude normálně hrát, konzervativní diváctvo nejen předplatitelských skupin ve svých reakcích určitě přitvrdí. Pak teprve bude režisér spokojen, ale ať se moc neteší, nejde o českou klasiku.

Koláž a zkratka

Ale zpátky k inscenaci: nejvíc připomíná postmoderní koláž, která bez zábran propojuje motivy a vrstvy textu a uvažuje nad nimi. Tento konglomerát bezpochyby přináší novou kvalitu, i když je občas až marnivě zahleděný do sebe a také je místy nedůsledný. Inscenátoři text ve stroze sdělném překladu Milana Lukeše silně seškrtali, hraje se ani ne dvě hodiny. Vztahy a situace jsou de facto zrušené, a pokud se objevují, tak jen proto, aby posloužily režijní představě o smyslu celku.

Není úplně důležité rozečíst Nebeského šifru, ale spíš se poddat proudu obrazů a vizí, které nabízí, stejně tak jako člověk vnímá abstraktní obraz, kompozici jeho barev a tvarů. Je tu ale jeden problém: režisérovy rozmáchlé tahy štětcem jsou chvílemi prázdné. Až to zní neuvěřitelně, jako by tu samo od sebe

Postmoderní koláž. Kateřina Winterová a David Prachař v nové inscenaci Krále Leara v Národním divadle v Praze

FOTO ČTK – STANISLAV PEŠKA

nekontrolovatelně vznikalo klišé. Inscenace je nesena silně existenciálním pocitem, a tomu se také vše podřizuje.

Hraje se o smrti a lidské důstojnosti, o tom, jak se jedinec může probrat chaosem světa, kde je jeho řád, a existuje-li vůbec. Co tvoří naše bytí a jaké hrůzy a paradoxy ho doprovázejí. V inscenaci lidé odcházejí do plynových komor, hoří tu krematorní pece, na plátně se sypou symboly svastiky, srpy i kládíva. A režie ale žádné odpovědi neposkytuje a místy ani nevdá, že tyto úvahy se objevují izolovaně, ve scénách, které spolu příliš nesouvisejí.

Learovy dcery v plavkách

Režie také vyšla z lyričnosti i hudebnosti Shakespeareova textu a výtvarně do něj zapojila hudbu jako organickou součást. Nebeský s Janou

Prekovou vytvořili působivé výtvarné řešení. Ať už je to barevnost, svícení, promítání různých symbolů, nebo lettristické hrátky v projekci na horizontu.

Hned úvodní scéna je výtečná a obrazná – odehrává se u plaveckého bazénu, král Lear přichází v bílém županu a má monstrózní šedivý vlas a vous, kteroužto proprietu na své pouti brzy odhodí. Vchází do bazénu a jeho šedá hlava groteskně pluje po hladině. U bazénu vyslechne odpovědi svých dcer, které se objevují v plavkách a boa. Drsná Goneril (Eva Salzmánová) předvádí velkolepé prostocviky a pak spadne do vody jako pytel brambor. Spolu s Regan Petry Špalkové v nadsázce zosobňují typ nesmiřitelného ženství.

Prachař jako Král Lear výborně zvládá střihy a stylové přechody a jeho postava je spíš studii na exis-

tenciální téma, svárem emocí, pochybností, strádání. V záměrně statické scéně bouře se pochopitelně všechny běsy odehrávají v jeho nitru a vizuálně jako obrazce se přenášejí na projekční plátno

Marnost nad marnost bez zmoudření

Motiv vody, případně lodi a můstků přes ni, se u Jana Nebeského opakuje již poněkolkrát, v Národním ho použil již při *Úkladech a lásce*. Spojil také postavu Cordélie a Blázna, což také není novum. Přišel s tím už Giorgio Strehler a u nás řešení inovativně rozvinul ve své chebské inscenaci Jan Grossman. Nebeský s ním ale příliš nepochybuje či spíš nepřidává k němu nic zásadního. Přesto tato dvojice připomíná smutné klauny připoutané k sobě nedefinovatelnými, i pro oba drásavými pouty a Cordé-

lie/Blázen svého otce-pána provází oblečená ve vězeňský mundúr.

Závěr inscenace tvoří dvacetiminutová vernisáž jako akt zbytečnosti a pózování, na níž zestárlé postavy korzují kolem dvou abstraktních obrazů Margity Titlové. Lear a Cordélie jsou tu připoutáni – vystavováni jako Prometheus na skále a všichni kolem nich neúčastněně procházejí. Život proběhl a nic se nestalo, vše dál pokračuje, marnost nad marnost, zmoudřená se nekoná. V činohře Národního divadla jsou a byly takové pokusy legitimní, ale jejich vnitřní oprávněnost by měla být silnější a naprosto nezpochybnitelná. Nebeského inscenace má v tomto směru rezervy.

William Shakespeare: Král Lear

Režie: Jan Nebeský
Národní divadlo, premiéra 10. 11.